

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента на дисертацію

Санченка Геннадія Олексійовича

за темою: «Управління стабільністю аграрних підприємств та напрямки її підвищення», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність обраної теми дослідження

Тема дисертаційної роботи Санченка Г. О. «Управління стабільністю аграрних підприємств та напрямки її підвищення» є винятково актуальною та має високу практичну значимість для національної економіки, що зумовлено кількома ключовими факторами.

Аграрний сектор України є базовим елементом економіки та критично важливим джерелом валютних надходжень. Його стабільність прямо впливає на продовольчу безпеку країни та її позиції на світових ринках (забезпечуючи понад 40% експорту в окремі періоди).

Діяльність аграрних підприємств перебуває під постійним впливом високоамплітудних коливань (природні явища, цінова волатильність, зміни кон'юнктури ринку). Існування військових загроз як ключового дестабілізуючого фактора (руйнування майна, логістичні ризики, зростання витрат на безпеку) робить необхідним розробку нових, адаптивних механізмів управління стабільністю.

У сучасній економічній науці відсутній цілісний, системно обґрунтований підхід до управління стабільністю аграрного підприємства як інтегративної категорії, що охоплює не лише фінанси, але й організаційно-технологічні процеси. Це вимагає розробки універсального інструментарію для оцінки та прогнозування стійкості до аграрних підприємств.

Отже, дисертаційне дослідження, спрямоване на вирішення науково-прикладного завдання щодо обґрунтування теоретико-методичних засад і розробки практичних рекомендацій для дієвого управління стабільністю аграрних підприємств, відповідає сучасним викликам та державним пріоритетам.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Дисертаційна робота відзначається високим рівнем достовірності отриманих результатів, що забезпечена поєднанням глибокого теоретичного аналізу (класифікація ризиків, уточнення понять) з емпіричними даними (аналіз стану агроринку та детальний кейс-аналіз ТОВ "СЕРВІСАГРОТЕХ"). Зроблені висновки та розроблені рекомендації логічно впливають з проведеного дослідження.

Наукова новизна результатів дисертації полягає у наступному:
нові наукові положення:

- розроблено цілісну Концепцію управління стабільністю та сталим розвитком аграрного підприємства, яка вперше інтегрує ідеї процесно-інституційного підходу та антикризових модуляційних впливів. Новизна полягає у структурованому відображенні взаємодії компонентів потенціалу підприємства, орієнтованої на послаблення загроз, диференційованих за п'ятьма ступенями їх прояву (від апріорної до катастрофічної);

удосконалено наукові положення:

- науково-методичні положення щодо системи управління стабільністю шляхом її функціональної декомпозиції на п'ять взаємопов'язаних локальних підсистем (інформаційна, організаційна, фінансова, маркетингова, технологічна). На відміну від існуючих підходів, запропонована система акцентує увагу на високій гнучкості та швидкості реагування організаційної підсистеми на динаміку зовнішніх загроз;

- методичний підхід до оцінювання стабільності агропідприємств. Це досягнуто через:

а) розробку універсального інтегрального показника, який базується на інтеграції оцінок трьох ключових груп безпеки (фінансової, економічної, виробничо-технологічної), що дозволяє отримати комплексну оцінку стійкості;

б) створення комплексної системи оцінювання, що поєднує показники рентабельності/ділової активності, ліквідності/платоспроможності та майнового потенціалу, з введенням показників вагомості для груп, що підвищує об'єктивність оцінки в умовах аграрної специфіки та кризового стану;

- удосконалено основні принципи управління агропідприємством для підвищення його стабільності. Чітко сформульовано принципи актуальності (обґрунтованість рішень за терміном і суттю) та перманентності (безперервність удосконалення відтворювального процесу), що є критично важливими для постійної адаптації до умов волатильності;

подальший розвиток отримали:

- класифікація ризиків для стабільності аграрних підприємств за новими, практично значущими критеріями, зокрема за розмірами наслідків (від не суттєвих до катастрофічних) та за комплексністю дослідження (прості, складні). Це надає інструмент для пріоритезації управлінських дій;

уточнено зміст ключових понять, зокрема:

- «ризик для стабільності аграрних підприємств» — уточнено через розширення переліку потенційних втрат (включно із втратою праці, знань, технологій);

- «стабільність аграрного підприємства» — трактується як динамічний рівноважний стан, що забезпечує не лише виживання, але й постійний приріст показників ефективності та можливість реінвестування капіталу, що відображає орієнтацію на розвиток.

Науково-практичні рекомендації щодо підвищення рівня стабільності (впровадження технологій, раціональне використання ресурсів, менеджмент кадрів), обґрунтовані результатами проведеного аналізу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Обґрунтованість результатів дисертації є вичерпною і не викликає сумнівів, оскільки всі ключові положення, починаючи від визначення понять і закінчуючи розробкою концепції, базуються на глибокому аналізі наукового доробку, логічно взаємопов'язані та викладені у формі, що дозволяє їх подальшу верифікацію.

Проведений аналіз стану аграрного сектору та виявлення вагомої частки аграрного прибутку (понад 20% у ВВП) та експорту (до 41%) переконливо доводять макроекономічну значущість досліджуваної проблеми. Чітко ідентифіковані причини вразливості агровиробництва (відкрите небо, ринкові коливання, політичні ризики) слугують надійною базою для формування управлінських рекомендацій.

Здійснений аналіз діяльності ТОВ "СЕРВІСАГРОТЕХ" (Пункт 5) виявив об'єктивні фінансові проблеми (збитки у 2022 та 2023 роках, недосяжність нормативного рівня ліквідності), безпосередньо спричинені військовими ризиками. Цей кейс-аналіз підтверджує необхідність запропонованих автором методичних підходів та доводить, що традиційні заходи керівництва є недостатніми без комплексної системи управління стабільністю.

Поставлену в дисертації мету – наукове обґрунтування теоретико-методичних засад і розробка практичних рекомендацій – досягнуто, а всі основні завдання виконано.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому

Дисертація Санченка Г.О. є самостійним та завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному науковому рівні. Дисертація характеризується ґрунтовністю, високим рівнем теоретичного узагальнення, самостійністю наукового пошуку, творчим підходом до розв'язання наукових проблем. Достовірність одержаних результатів підтверджується логікою проведення досліджень, яка структурно представлена в змісті дисертації.

Основні положення і висновки опубліковано у 7 наукових працях загальним обсягом 3,12 друк. арк. (2,63 друк. арк. належить особисто автору), у т. ч.: 3 статті у наукових фахових виданнях, 1 стаття у періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Європейського Союзу; 3 публікації у матеріалах науково-практичних конференцій.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Незважаючи на високий науково-практичний рівень роботи, варто звернути увагу на окремі положення, які можуть стати предметом фахової дискусії.

1. Дисертантом розроблено інтегральний показник на основі трьох груп безпеки, проте його акцент переважно на економічних та фінансових показниках (рентабельність, ліквідність, майно) може недостатньо повно відображати соціальні та екологічні критерії сталого розвитку, які згадані у назві Концепції. В умовах сучасності сталість агровиробництва неможлива без врахування впливу на ґрунти, соціальної відповідальності перед громадами та збереження трудового потенціалу.

2. В удосконаленій системі управління доцільно було б чіткіше виділити або інтегрувати функціонал, орієнтований на оперативне управління військовими ризиками. Завдання «забезпечення високої гнучкості» в організаційній підсистемі є занадто загальним. Вважаю, що для аграрного підприємства, яке працює «під відкритим небо» у зоні бойових дій, необхідне введення спеціалізованого модуля ризик-менеджменту фізичної безпеки активів та логістики, що виходило б за рамки традиційної фінансової та маркетингової підсистем.

3. При розробці інтегрального показника оцінювання, автор посиляється на використання показників вагомості груп, проте, на жаль, методика їх встановлення (особливо в динаміці, коли вагомість, наприклад, ліквідності, різко зростає під час війни) не була деталізована у висновках. Для практичного впровадження цієї системи необхідне чітке роз'яснення, чи базується вагомість на експертних оцінках, чи на статистичному аналізі (наприклад, метод головних компонент).

Зазначені дискусійні моменти не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, але є рекомендацією для подальшого поглиблення досліджень автора.

Значення дослідження для науки і практики та напрями його використання

Теоретичне (наукове) значення дослідження полягає насамперед у систематизації та поглибленні наукових знань в галузі управління стабільністю. Зокрема, автором вперше розроблено Концепцію стабільного функціонування та сталого розвитку аграрного підприємства на основі процесно-інституційного підходу, що інтегрує антикризові модуляційні впливи. Крім того, уточнено сутність понять «стабільність аграрного підприємства» та «ризик для стабільності аграрних підприємств», що слугує методологічною базою для подальших досліджень у сфері економічної безпеки та стійкого розвитку. Удосконалені автором система управління та методичний інструментарій (інтегральний показник, структурні підсистеми)

є основою для розробки нових адаптивних моделей менеджменту в аграрному секторі.

Практичне значення роботи полягає в отриманні конкретних результатів, придатних для безпосереднього впровадження. Для аграрних підприємств ключовим є використання удосконаленої комплексної системи оцінювання та інтегрального показника, що дозволяє керівництву об'єктивно діагностувати поточний рівень стабільності та оперативно ідентифікувати найбільш вразливі зони (фінансова, виробнича, технологічна). Напрями підвищення стабільності та функціональні завдання удосконаленої системи управління можуть бути використані як дорожня карта для формування адаптивних антикризових планів, особливо в умовах воєнних та післявоєнних ризиків. Аналітичні висновки про чинники ризику можуть бути використані органами державного управління та асоціаціями для обґрунтування державної підтримки та розробки програм страхування, спрямованих на нівелювання специфічних загроз. Крім того, основні положення та методичний інструментарій дисертації можуть бути включені до навчальних курсів з «Економіки підприємства», «Антикризового управління» та «Економічної безпеки» для підготовки висококваліфікованих економістів та менеджерів аграрної сфери.

Загальний висновок

На підставі всебічного аналізу теоретичного змісту, методичного інструментарію та практичних рекомендацій, офіційний опонент стверджує, що дисертаційна робота Санченка Геннадія Олексійовича на тему «Управління стабільністю аграрних підприємств та напрями її підвищення» є завершеним, актуальним та самостійним науковим дослідженням.

Наукові результати роботи дозволили автору сформулювати ряд вагомих теоретичних і прикладних висновків та пропозицій, які мають значну цінність для економічної науки та практики господарювання в аграрному секторі, особливо в умовах волатильності та військових загроз.

За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю наукових положень та практичною цінністю одержаних результатів, дисертація повністю відповідає вимогам, встановленим чинним законодавством України, а саме: Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 283 від 03.04.2019 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.). Санченко Геннадій Олексійович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 "Економіка".

Заступник завідувача кафедри маркетингу

Навчально-наукового

інституту управління, економіки та бізнесу

ПрАТ ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом",

кандидат економічних наук, доцент

Л.О. Карбовська